

MONIKA PODGORELEC

OBMOČJE RAZŠIRJENOSTI velikega studenčarja je dokaj majhno. Od Avstrije, kjer je bil prvič opisan, se pojavlja na Balkanu do Grčije, najzahodnejše najdbe pa so tik za slovensko mejo v Italiji. V Sloveniji ga ni v gorah in nižinah ter na Krasu (slika 5), kjer ni primernih potokov. Drugje se pojavlja sorazmerno z ohranjenostjo potokov in gozdov v gričevnatem svetu, zato je dober pokazatelj ohranjenosti takšnih habitatov. Je tudi eden redkih naših kačjih pastirjev, ki ni naselil sekundarnih habitatov, nastalih zaradi delovanja človeka. Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam ga opredeljuje kot **OGROŽENO VRSTO** in je **ZAVAROVAN** z Uredbo o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah. Zaradi potencialne in dejanske ogroženosti je prav na predlog Slovenije vrsta zavarovana v celotni Evropski Uniji. Uvrščena je na prilogo II Direktive o habitatih, zato je dobršen del poznanih populacij pri nas vključenih v posebna varstvena območja, ki predstavljajo del evropskega ekološkega omrežja NATURA 2000.

Besedilo: Ali Šalamun, Mladen Kotarac
 Fotografije: Marta Jakopič, Monika Podgorelec,
 Matjaž Bedjanič (arhiv MOP)
 Oblikovanje: Branka Trčak
 Založil: Center za kartografijo favne in flore
 Antoličičeva 1, Miklavž na Dravskem polju

Projekt: Zasnova conacij izbranih Natura 2000 območij
 (7174201-01-01-0002)
 (Phare čezmejno sodelovanje Slovenija-Avstrija 2003)

Ta dokument je bil pripravljen ob finančni pomoči Evropske unije. Za vsebino tega dokumenta je izključno odgovoren Center za kartografijo favne in flore in zanj v nobenem primeru ne velja, da odraža stališče Evropske Unije.

Tisk: Trajanus d.o.o., Kranj, naklada 3000 izvodov,
 avgust 2006

Veliki studenčar (*Cordulegaster heros*)

VELIKI STUDENČAR (*Cordulegaster heros*) je evropski endemit in največji kačji pastir v Evropi. Samci so veliki približno 8 cm, samice pa skupaj z izrazito leglico presegajo 9 cm. Črno telo z rumenimi lisami (slika 1) spominja na opozorilno barvo ose ali močerada, vendar v senci vej, skozi katere se prebijajo sončni žarki, taka obarvanost bolj skriva kot svari. Prav tako je nenevarna samičina leglica, s katero ne pika, temveč jo uporablja le za odlaganje jajčec.

Kačji pastirji so ŽUŽELKE Z NEPOPOLNO PREOBRAZBO, zato med razvojno stopnjo ličinke in odrasle živali ni bube kot na primer pri metuljih, temveč se ličinke v vodi večkrat levijo in s tem rastejo (slika 4 d-f). Pred zadnjo levitvijo ličinka zleze iz vode. Veliki studenčar ni izbirčen glede podlage in lahko spleza po korenini, veji, rastlinskem stebelu ali kar po bregu potoka, kjer po levitvi ostane le lev ali *exuvia* (slika 4g).

Veliki studenčar ni edini predstavnik rodu in družine v Sloveniji. Pri nas živi še podobni povirni studenčar (*Cordulegaster bidentata*), ki ga najdemo na bolj odprtih površjih in izvirnih delih potokov. Veliki studenčar je nekoliko VEČJI, Z BOLJ IZRAZITIMI RUMENIMI LISAMI NA ZADKU (slika 1), ki so podobni proti glavi zasukani črki L.

MATJAŽ BEDJANIČ

1

ŽIVLJENJSKI PROSTOR velikega studenčarja so majhni gozdni potoki v gričevnatem svetu (slika 3). Ustrezajo mu le v naravnem stanju ohranjeni potoki, ki jih človeški posegi lahko hitro okrnijo. Odrasli so dobri letalci in letajo od junija do avgusta, letalne sposobnosti pa spretno izkoristijo pri lovu. Samci običajno patrolirajo nad strugo potoka in se ob srečanju z drugim samcem zapletejo v krajši spopad, iz katerega poraženec pobegne visoko med krošnje dreves. Srečanje s samico se običajno konča v koleslju ali kopuli, za kačje pastirje značilni paritveni drži (slika 4b).

MARTA JAKOPIC

2a

2b

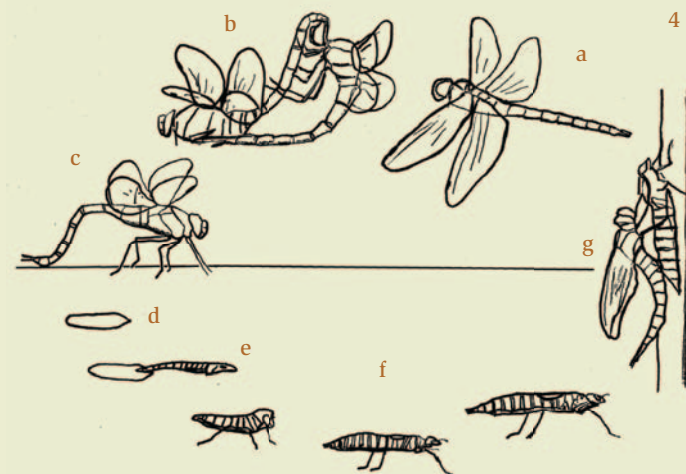
MONIKA PODGORELEC

3

Po paritvi odloži samica s pomočjo močne leglice jajčeca v droben muljast ali peščen substrat potoka (slika 4c). Čeprav največ pozornosti pritegnejo odrasle živali (slika 1), preživijo kačji pastirji VEČINO ŽIVLJENJA KOT LIČINKE (slika 2a). Odrasli ne živijo niti dva meseca, ličinka velikega studenčarja pa za razvoj potrebuje tri do pet let. Kot kasneje odrasli, so tudi ličinke izraziti plenilci, ki niso izbirčni glede prehrane in iz zasede lovijo vse, kar je primerne velikosti. Pri tem si pomagajo s posebnostjo kačjih pastirjev, lovilno krinko (slika 2b), ki spomija na upogljive klešče, zložene pod glavo. V primernem trenutku jo iztegnejo in zgrabijo plen.

Življenjski krog kačjih pastirjev (slika 4, povzeto po Knapp et al., 1983):

- a odrasla žuželka
- b parjenje, koleselj ali kopula
- c odlaganje jajc
- d jajce
- e izleganje ličinke iz jajca
- f stadiji ličinke
- g zadnja levitev v odraslo žuželko

4